

TIETEELLINEN ELÄMÄ

"SO FRENCH. So terribly French. So Trente glorieuses French. So De Gaulle's Fifth Republic French. So Marcel Proust French. So désuet French. So far from our post-modern world. So passé. Pas du tout. Not so passé. I will tell you why..."

Vastaavanlaisia luonnehdintoja kuin yllä lainatut ranskalais sosiologi Jean-Louis Fabianin puheenvuoron alkusanat kuultiin monen muunkin suusta marraskuun alussa Pariisissa, jossa järjestettiin kolmipäiväinen ja kaksikielinen konferenssi, jonka esitelmillä oli kerrankin harvinaisen tarkasti määritely yhteinen viitepiste. Kyseessä oli tietysti tapahtuma "Trente ans après *La Distinction*/Thirty years after *Distinction*", joka kokosi paikalle vajaa parisataa tuon Pierre Bourdieun jättiteoksen inspiroimaa tutkijaa. Noin puolet osallistujista oli ranskalaisia, loput koostuivat kaikkiaan 17 kansallisuudesta, sisältäen myös piskuisen edustuksen Suomesta. Konferenssin järjestäjinä toimi lukuisia yliopistoja ja organisaatioita (mm. vuonna 2005 perustettu Fondation Bourdieu), mikä osoittaa tiettyjen raja-aitojen murtuneen tällä vuosituhannella: Bourdieun eläessä olisi tuskin tullut kuuloonkaan, että varsinaiset bourdieulaiset (päämajapaikkana lähinnä EHESS-tutkimuslaitos ja sen liepeet) olisivat tehneet yhteistyötä konferenssin pääjärjestäjänä nyt toimineen eliittiyliopisto Sciences Po'n vääräuskoisten kanssa. Yllättävää suvaitsevaisuutta järjestäjiltä osoitti myös se, että päätösplenaarissa viimeinen sana – melko haastavalla otsikolla: "Synthèse" – suotiin *Tiede & edistyksen* lukijoille tulhulle amerikkalaiselle Craig Calhounille (ks. *t&e* 1/2001).

Konferenssin alun yleisesi-

telmien kiinnostavinta antia esittivät naiset: jo 1960-luvun puolivälistä Bourdieun kanssa työskennellyt Monique de Saint Martin, hänen nuorempi kollegansa, Bourdieun vuonna 1968 perustaman Centre de sociologie européenne'n nykyinen johtaja Gisèle Sapiro sekä Harvardin professori Michèle Lamont. Viimeksi mainitun esitelmä Bourdieun vaikutuksesta hänen omaan uraansa ja amerikkalaiseen sosiologiaan laajemminkin perustui pitkälti tänä vuonna jo aiemmin julkaistuu artikkeliin ("Looking back at Bourdieu", teoksessa E. Silva & A. Warde [Eds] *Cultural analysis and Bourdieu's legacy*, Routledge 2010). Esitelmässään Lamont jätti kuitenkin kertomatta artikkelin ehkä kiinnostavimman anekdootin, sen, kuinka 1980-luvun puolivälissä Bourdieu oli aluksi kannustanut Lamontia tekemään itsestään kirjamuotoista yleisesitystä angloamerikkalaisille markkinoille (kirjasta oli jo kustannussopimuksin Polity Pressin kanssa), mutta kuinka Bourdieun luettua ensimmäisen version käsikirjoitusta, hankkeesta saman tien luovuttiin tämän jäätävän vastaanoton takia ja heidän välinsä etäännyivät pysyvästi. Lamontin oli nimittäin tarkoitus Bourdieu-kirjassaan soveltaa samaa "bourdieulaista" objektivoivaa menetelmää kuin hän oli käyttänyt aiemmassa artikkelissaan Derridasta ("How to become a dominant French philosopher: The case of Jacques Derrida", *American Journal of Sociology* 93 [1987]: 3), eikä Bourdieu halunnut tulla itse objektivoiduksi omilla työkaluillaan ja omien kriteeriensä mukaisesti. Kirjahankkeen kariutuminen merkitsi samalla lähtölaukausta Bourdieun ja Loïc Wacquantin yhteistyölle, josta syntyi sittemmin Bourdieun amerikkalaiselle yleisölle kanonisoinut refleksi-

visen sosiologian yleisesitys *An invitation to reflexive sociology* (University of Chicago Press 1992).

Tiede & edistyksen Pariisissa ollut informantti päättää raporttinsa ihmettelemällä yhtäältä bourdieulaisen tutkimuksen globaalia runsautta, toisaalta ranskalaisten kehnonlaista laskutaitoa, sillä tänä vuonna teoksen *La Distinction* ilmestymisestä on ainakin härmäläisellä kaavalla jo 31 vuotta... Konferenssin cocktailtilaisuudessa eräs juhlatunnelmaan päässyt tanskalainen kollega kyselikin vilpittömin mielin informantiltamme, josko hän tietäisi, "milloin tämä järjestetään seuraavan kerran?"

RANSKALAINEN populaarikulttuuria, kirjallisuutta, ajankohtaisia ilmiöitä ja nykyajattelua iloisesti esittelevä *Les Inrockuptibles*-viikkolehti marssitti esiin kesäkuussa useamman aukeaman verran nuoria ranskalaisia intellektuelleja. Mitä on Foucault'n, Deleuzen, Bourdieun ja Derridan jälkeen? Uudet intellektuellit eivät lehden mukaan kunnioita mestareita samaan tapaan kuin joskus ennen intellektuelleilla on ollut tapana. Jacques Rancièren "emansipoituneen katsojan" ajatusta mukaillen kyse voisi olla "emansipoituneista ajattelijoista". Ajattelu syntyy eräänlaisissa 'tehtaissa', vaikkapa sellaisten lehtien ympärillä kuin *Vacarme*, *Multitudes*, *Mouvements*, *Critique*, *Lignes*, *Esprit* tai uusissa kustantamoissa, kuten Les Prairies ordinaires, Amsterdam, La Fabrique, Agone, Zones, Editions Lignes. Esittelemänsä nuoret intellektuellit "*Inrocks*" jakaa seuraavien otsikoiden alle: post-foucault'laiset, popilosofit, uudet reformistit, "cultural studies", kapinan ajattelijat, uusi kriittinen teoria ja post-bourdieulaiset.

UNKARISSA on käynnissä noitavaino sellaisia nimekkäitä filosofi ja kuin Agnes Heller, Mihály Vajda, Sándor Radnóti ja monia muitakin kohtaan. Näin kertoo unkarilaissyntyinen mutta Saksassa työskentelevä professori Lazló Tengelyi 19.1.2011 päivätyssä ja 23.1.2011 täydennetyssä avoimessa kirjeessä. Filosofit Jürgen Habermas sekä Saksan filosofisen yhdistyksen puheenjohtaja ja entinen osavaltio kulttuuriministeri Julian Nida-Rümelin täydentävät *Süddeutsche Zeitungissa* 24.1.2011, että Heller, Vajda ja Radnóti ovat joutuneet tämän vainoamisen kohteeksi siksi, että he ovat kritisoineet julkisesti ministeripresidentti Orbánia tämän läpiviemän medialain takia, ja muistuttavat mieleen, että Heller ja Vajda olivat toisinajattelijoina ja joutuivat pakeneemaan maasta jo kommunistiseen aikaan. Nyttemmin Helleriä ja Vajdaa vastaan on aloitettu myös poliisitutkinta.

Taustaksi on palautettava mieleen, että Unkarin viime vaalit voitti oikeistopopulistinen ”nuordemokraattien” puolue Fidesz, jonka johtaja Viktor Orbán on nyt Unkarin pääministeri ja samalla myös EU:n johtaja, sillä Unkari on vuoden alusta alkaen EU:n puheenjohtajamaa. Orbán on äskettäin joutunut törmäyskurssille EU:n komission ja etenkin sen presidentin José Manuel Barroson kanssa, sillä Orbánin hallituksen säätämä lehdistölaki ei ole EU:n normien mukainen, se kun muun muassa heikentää lähdesuojaa ja mahdollistaa suorastaan tiedotusvälineiden valtiollisen sensuurin.

Unkarissa monet intellektuellit ovat kritisoineet tätä lakia, ja myös monia muita äskettäin tehtyjä laki- ja jopa

perustuslakimuutoksia, sekä Fidesz-puolueen edustajien nimitämistä lukuisille yhteiskunnan avainpaikoille. Professori János Kornai on tiivistänyt 6.1.2011 *Népszabadság*-lehdessä ilmestyneessä artikkelissaan, että Unkari on luisumassa demokratiasta autokratiaan.

Myös Unkarin tiedeakatemian filosofiseen instituuttiin on nimitetty uusi, puoluetta lähellä oleva johtaja. Hän on jo irtisanonut neljä instituutin 23 työntekijästä ja kutsunut 15:ta ammatillisesti epäpäteviksi, huolimatta siitä, että nämä ovat jo akateemisesti tunnustettuja henkilöitä. 8.1.2011 ilmestyi Fidesziä lähellä olevassa lehdessä *Magyar Nemzet* (”Unkarin kansa”) kiukkuinen artikkeli, jossa hyökätään filosofien ”liberaalia piiriä” vastaan väittämällä, että nämä ovat toimineet edellisen hallituksen neuvonantajina (Habermasin ja Nida-Rümelin mukaan termin ”liberaali” on tässä yhteydessä tarkoitus tuoda mieleen ”kosmopoliittiset, epäsisänmaalliset juutalaisintellektuellit”). Sen jälkeen samassa lehdessä on jatkunut hyökkäysten sarja, jossa kuutta filosofista tutkimusryhmää syytetään siitä, että niissä on haaskattu suuria määriä julkista rahaa tyhjänpäiväisiin ja pätemättömiin tutkimuksiin. ”Tiedotusvälineissä [...] väitetään, että Heller ja co tukivat taivaan tuuliin puoli miljardia” – tämä on silkkaa valetta ja parjausta”, sanotaan Helleriä ja kumppaneita puolustavan nettivetoituksen esittelytekstissä osoitteessa <http://www.petitiononline.com/logosz/>

Minkä tahansa hallituksen on tietysti helppo kosiskella ”suurta yleisöä” väittämällä, että filosofit tuhlaavat julkista rahaa turhiin tuottamattomiin pilvilinnoihin. Ja demokratian

ja sananvapauden heiketessä valtaapitävien on tunnetusti aina ollut viisasta syyttää kriitikkojaan julkisen rahan haaskaamisesta epäpäteviin tutkimuksiin, tutkimusprojektien ”pätevyyden” mittaaminen kun on harvan maallikon ulottuvilla. *Tieteen & Edistyksen*kään on tietysti mahdotonta tarkastaa yksityiskohtaisesti kyseisten tutkimusryhmien ansioita ja budjetteja, mutta meillä on riittävästi perusteita luottaa Lazló Tengelyihin, Jürgen Habermasiin ja Julian Nida-Rümeliin, jotka huomauttavat, että kyseiset projektihakemukset kävivät läpi saman arviointiprosessin kuin kaikki kilpailijansakin, ja vaikka arviointijärjestelmässä sinänsä onkin huomauttamista, kyseenalaiseksi on pantu vain kyseisten kuuden tutkimusryhmän pätevyys, ei arviointijärjestelmä sinänsä. Syytetyt projektit ovat kolmen vuoden ajan työllistäneet yli sata tutkijaa ja tohtoriopiskelijaa, joiden palkat ovat tuskin ylittäneet 1000 euroa. Projektit ovat jo tuottaneet kymmenkunta kirjaa ja koko joukon artikkeleita, muun muassa uusia Heidegger-, Platon- ja Nietzsche-käännöksiä sekä monografiat Kantista ja Winckelmanista. *Tieteen & edistyksen* on myös vaikea uskoa, että erityisen raskaan vainoamisen kohteeksi joutunut emerita professori Heller voisi olla poikkeuksellisen epäpätevä tutkija, hän kun on ollut professorina muun muassa New York School of Social Researchissa ja saanut esimerkiksi Saksassa Lessing- ja Hannah Arendt -palkinnon sekä Goethe-mitalin. *Tiede & edistys* jää huolestuneena ja kiinnostuneena seuraamaan tutkimuksen- ja sananvapauden kehittymistä Unkarissa.